

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ТЕКСТИЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У статті аналізуються особливості формування навичок професійного спілкування здобувачів освіти текстильної промисловості, його роль у формуванні професійної та загальної культури майбутніх інженерів, вплив мовної компетенції та мовної культури на інтелектуальний розвиток сучасної молоді. З'ясовується значення професійного спілкування та його вплив на студентську аудиторію у процесі навчання.

Ключові слова: професійне спілкування, мовна компетенція, мовна культура, здобувачі освіти.

Постановка проблеми. В умовах реалізації Державної національної програми «Освіта (Україна ХХІ століття)» об'єктивний рівень підготовки майбутнього фахівця визначається сформованістю його мовної компетенції, зокрема навичок професійного спілкування. Пріоритетним компонентом у професійній підготовці є комунікативні вміння здобувачів освіти.

Вища освіта орієнтується на всебічний і гармонійний розвиток особистості, посилення зв'язку змісту навчання з обраною професією особливого значення для формування мовної й мовленнєвої компетенції здобувачів освіти набуває вдосконалення змісту вищої освіти, зокрема курсу української мови для студентів технічних спеціальностей. Одним із важливих напрямків удосконалення навчання української мови є формування мовленнєвих умінь та навичок майбутніх фахівців, адже вміння спілкуватися українською мовою є одним із засобів успішності у майбутній роботі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Майбутній фахівець текстильної промисловості має досконало оволодіти знаннями та вміннями за своєю спеціальністю й бути носієм основних цінностей професійної культури. Питання мовної компетентності особистості висвітлюються у працях таких науковців, як: І.Вихованець, С. Єрмоленко, Л. Мацько, В. Михайлюк, А. Нікітіна, М. Пентиліук та ін. про мовленнєву діяльність та механізми мовлення (Виготський Л.В., Гальперін П.Я., Зимня І.О., Леонтьєв О.О., Щерба Л.В.), провідні ідеї дидактів і методистів щодо комунікативно-діяльнісного підходу до навчання мови (Біляєв О.М., Вашуленко М.С., Мельничайко В.Я.), дидактичні положення щодо організації навчального процесу у вищій школі (Алексюк А.М., Архангельський С.І., Бабанський Ю.К., Вергасов В.М. та ін.).

Створення освітньо-інформаційного середовища на основі української мови (за професійним спрямуванням) є передумовою формування професійної компетентності фахівців текстильної промисловості, бо відомо, що мова – це універсальний засіб не тільки спілкування, а й плідної співпраці фахівців будь-якої галузі. Уміння спілкуватися державною мовою є безперечним засобом успіху в майбутній професійній діяльності. Тому однією зі складових мовної підготовки здобувачів освіти є забезпечення належного рівня опанування навичок професійного спілкування на заняттях з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)», бо фахова культура ґрунтується на вмінні спілкуватися з колегами, підлеглими, державними службовцями, відпрацьовувати службові, нормативні документи.

Сьогодні молодий спеціаліст для кар'єрного зростання повинен добре знати українську мову і використовувати її при виконанні службових обов'язків. Широкий спектр професійної діяльності містить не тільки вирішення практично - технологічних завдань, а також найрізноманітніші комунікації різних видів. Глибокі знання професійної мови допоможуть краще оволодіти фахом, підвищити ефективність праці, зміцнити ділові стосунки партнерів, адже мова визначає культуру і компетентність фахівця.

Метою статті є показати особливості формування навичок професійного спілкування здобувачів освіти текстильної промисловості, зокрема інженерів-педагогів, взуттєвників, дизайнерів, трикотажників на заняттях із курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Викладення основного матеріалу дослідження. Володіти мовою професії означає: знати закони і принципи української мови; вміло використовувати професійну лексику і терміни; орієнтуватись у специфічних особливостях наукового стилю та його підстилів; уміти складати тексти виступів, доповідей, промов, працювати з науковою та професійною літературою тощо.

Засвоївши зміст навчального модуля, кожен здобувач освіти повинен *знати* предмет, завдання, дефініції курсу, характеристику мовленнєвої діяльності в різних ситуаціях спілкування, стилів та типів висловлювання; функції спілкування; види, типи і форми професійного спілкування; основні закони спілкування; стратегії спілкування; невербальні компоненти спілкування; гендерні аспекти спілкування; поняття ділового спілкування; особливості усного спілкування; способи впливу на людей під час безпосереднього спілкування; індивідуальні та колективні форми фахового спілкування; класифікацію ділових паперів, загальні вимоги щодо складання та оформлення документів, а також особлива увага звертається на культуру ділового професійного спілкування в усній та писемній формі, засвоєння літературних норм та вдосконалення культури мовлення в цілому.

Результатами навчання є: формування комунікативної компетентності студентів; набуття комунікативного досвіду, що сприяє розвитку креативних здібностей студентів та спонукає до самореалізації фахівців, активізує пізнавальні інтереси, реалізує евристичні здібності як визначальні для формування професійної майстерності та конкурентноздатності сучасного фахівця; вироблення вмінь і навичок складання, написання та оформлення документації: довідково-інформаційної, господарсько-договірної, обліково-фінансової, організаційних та розпорядчих документів, опанування офіційно-ділового стилю української мови; вироблення навичок оптимальної мовної поведінки у професійній сфері: вплив на співрозмовника при допомозі вмілого використання різноманітних мовних засобів, оволодіння культурою монологу, діалогу, полілогу; сприйняття й відтворення фахових текстів, користування різними типами словників; засвоєння етикету ділового спілкування, культури управління, мови невербального спілкування; вправного застосування професійної лексики.

Фахівець предметної галузі повинен знати свою поняттєво-термінологічну базу, адже терміни, виконуючи інформативну та пізнавальну функції, організують і впорядковують наукові знання. Корисним є застосування вправ репродуктивного типу, що забезпечують усвідомлення дефініції термінолексем. Це насамперед завдання пов'язані з аналізом і засвоєнням словотвірних та правописних особливостей, з'ясуванням дефініції, упорядкуванням термінологічного словника, як-от: виписіть із тексту власне українські інженерні терміни; виписіть із тексту запозичені інженерні терміни, з'ясуйте за словником їх дефініції; утворіть похідну форму; доберіть терміни до поданих визначень; серед запропонованих визначень знайдіть ті, що відповідають поданому термінові тощо [4]. Для того, щоб зрозуміло і ясно висловитись необхідно володіти достатнім словниковим запасом і вміти мислити логічно ясно і послідовно. Важливо слідкувати за чистотою мови, звільнятись від помилок у вимові слів, від частого вживання слів-паразитів, слідкувати за темпом мови, дикцією, гучністю голосу, його тембром, проте не забувати й про різноманітність мовних комунікацій. Мова має відповідати ситуації, культурному і професійному рівню здобувачів освіти.

Для ефективного спілкування необхідно знати деякі прийоми, тому що багато з них діють на рівні підсвідомості. Справа в тому, що деякі з них люди використовували ще в кам'яному віці. Наприклад, розкриті долоні в стародавності означали – « у мене нема зброї». Зараз це означає дружелюбний і відкритий настрій співрозмовника.

Наведемо кілька прийомів для ефективного спілкування:

"Правило трьох двадцяти":

- 20 ек. вас оцінюють.
- 20 ек. як і що ви почали говорити.
- 20 див. посмішки і чарівності.

6 правил Гліба Жиглова:

- Виявляти щиру цікавість до співрозмовника.
- Посміхатися.
- Запам'ятати ім'я людини і не забувати час від часу повторювати його в розмові.
- Уміти слухати.
- Вести розмову в колі інтересів вашого співрозмовника.
- Відноситись до нього з повагою.
- *Як збільшити корисність контакту:*
- Бути спостережливим,
- Зробити комплімент,
- Говорити про проблеми співрозмовника.

Вміння спілкуватись — явище багатопланове, що включає в себе ряд компонентів. Виділено 3 основні компоненти уміння спілкуватися:

- 1) комунікабельність — здатність відчувати задоволення від процесу комунікації, володіння комунікативними вміннями й навичками;
- 2) соціальна спорідненість — бажання знаходитись у суспільстві, серед інших людей;
- 3) альтруїстичні тенденції — бажання приносити радість людям, з якими людина спілкується.

Уміння спілкуватись має яскраво виражену емоційну природу, основу якої складають *комунікативні та альтруїстичні емоції*. Серед комунікативних емоцій виділяють: бажання ділитися думками, почуття симпатії, повага до учасників спілкування, прихильність тощо.

Спілкування тісно пов'язане з діяльністю. Будь-яка форма спілкування виступає як форма спільної діяльності, люди завжди спілкуються в процесі певної діяльності. Поєднання діяльності однієї людини з діяльністю інших людей утворює спільну діяльність. Розбудова плану спільної діяльності вимагає від кожної людини розуміння мети діяльності, засобів реалізації, розподілу функцій для її досягнення. Специфіка спілкування в процесі діяльності полягає у створенні можливості організації та координації діяльності її окремих учасників. У спілкуванні відбувається збагачення діяльності, розвиваються й утворюються нові зв'язки та стосунки між людьми [1].

Основною метою професійного спілкування є передача необхідної інформації, що безпосередньо стосується спільної діяльності під час роботи або навчання. У наш час інформаційного суспільства інформація досить швидко змінюється, поповнюється і старіє. Старі теорії змінюються новими, робиться багато відкриттів у галузі науки і техніки, тому сьогодні дуже важливо слідкувати за своєчасністю інформації. Особливо своєчасність інформації важлива у навчально-виховному процесі, тому під час навчання отримувана інформація, яку сприймають студенти, повинна бути: *своєчасною, достовірною, зрозумілою, повною, та корисною*. Якщо інформація не є *своєчасною*, то вона може бути або запізнілою, або випереджальною. Обидва ці типи інформації є однаково негативними, тому що запізнена інформація не дає можливості повноцінно засвоювати знання, інтерес випереджає надходження нового матеріалу, зникає зацікавленість студентської аудиторії; і навпаки, випереджальна інформація не може бути засвоєною, тому що студент повинен її отримати, зрозуміти, запам'ятати і вміти користуватися у майбутньому. Великий обсяг випереджальної інформації також призводить до втрати зацікавленості через накопичення зайвих термінів і понять, якими людина не може користуватися [3].

До вищого навчального закладу приходять контингент з досить різним рівнем підготовки, і викладачеві неможливо побудувати програму таким чином, щоб усім студентам було зрозуміло і цікаво. У певній частині студентів між шкільними знаннями та університетською програмою може бути прірва, яку не кожен в змозі подолати самостійно. У студентів, які не підготовлені до університетських курсів дисциплін, тобто відсутня база для сприйняття і засвоєння нового матеріалу, відбувається накладання незрозумілого матеріалу і врешті, отримувані знання настільки стають незрозумілими, що у студентів зовсім зникає цікавість до певної дисципліни. Для того, щоб подолати цю проблему, на нашу думку, потрібно будувати програми і навчальні курси таким чином, щоб вони були зрозумілими для всіх здобувачів освіти, тобто потрібно розбивати навчальний матеріал на такі частини, щоб їх розуміли студенти з різним рівнем підготовки.

Основним завданням у формуванні компетентності є не тільки постійне засвоєння нових знань (понять, термінів, фактів), але й їх обов'язкове практичне застосування, тобто включення їх у "термінологічну практику" життя. Окрему увагу зосереджуємо на досвіді фахової комунікації, оскільки, за словами К. Климової, необхідна обов'язкова реалізація сформованих умінь і навичок у професійній діяльності, інакше неможливим видається саме здійснення компетентнісної парадигми сучасної освіти [2].

Безумовно, найбільш доцільним для формування мовної компетентності на основі наукової термінології є використання текстів зі спеціальності. Лише на рівні тексту професійні терміни постають як цілісна комунікативна система, придатна для використання в певних робочих ситуаціях, що будуть формувати комунікативну компетентність фахівців текстильної промисловості.

Таким чином, завдяки цілеспрямованим і різноманітним видам робіт на лекціях і практичних заняттях з курсу Українська мова (за професійним спрямуванням) формуються навички професійного спілкування майбутнього фахівця текстильної промисловості.

Висновки

Отже, особливості формування навичок професійного спілкування здобувачів освіти текстильної промисловості полягають по-перше, у формуванні умінь та навичок професійного

спілкування, грамотності письмової мови, яка є важливою у діловому листуванні, по-друге, в обміні інформацією, по-третє, у змісті самої інформації, яка є головним чинником отримання і формування знань та умінь студентів. Було виявлено, що у професійному спілкуванні досить важливим є той обсяг відповідної інформації – своєчасної, достовірної, повної, зрозумілої – яка в сумі є корисною. Лише корисна інформація може найбільш засвоюватися і запам'ятовуватися студентами і надалі використовуватися у навчальній та професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. *Завдання для самостійної роботи з української мови (за професійним спрямуванням) для студентів заочної форми навчання спеціальності 6.120201 «Технологія фармацевтичних препаратів».* / Упор. І. Я. Дзира, Л. В. Житеньова, А. І. Рольянова та ін. – К.: КНУТД, 2011. – 32 с. Укр. мовою.
2. *Климова К. Я.* Теорія і практика формування мовнокомунікативної професійної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів : монографія / К. Я. Климова. – Житомир • ПП "Рута", 2010. – 560 с.
3. *Мацько Л. І., Кравець Л. В.* Культура фахової мови: Навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2007.
4. *Українська мова (за професійним спрямуванням): методичні вказівки та завдання для студентів напряму підготовки 6.140102 «Побутове обслуговування»/ упор. Л. П. Богославець.* – К.:КНУТД, 2013. – 87с.

*Л. П. Богославець,
Л. В. Житенева*

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБЩЕНИЯ СОИСКАТЕЛЕЙ ОБРАЗОВАНИЯ ТЕКСТИЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Резюме. В статье анализируются особенности формирования навыков профессионального общения соискателей образования текстильной промышленности, его роль в формировании профессиональной и общей культуры будущих инженеров, влияние языковой компетенции и языковой культуры на интеллектуальное развитие современной молодежи. Выясняется роль профессионального общения и его влияние на студенческую аудиторию в процессе обучения.

Ключевые слова: профессиональное общение, языковая компетенция, речевая культура, соискатели образования.

*L. Bogoslavets,
L. Zhiteneva*

FEATURES OF FORMATION PROFESSIONAL COMMUNICATION SKILLS OF APPLICANTS OF EDUCATION IN TEXTILE INDUSTRY

Summary. The paper analyzes the features of professional communication skills of applicants of education in textile industry and its role in the formation of professional and general culture of future engineers, the impact of language competence and language culture on the intellectual development of today's youth. It turns out the role of professional communication and its impact on student audience in the learning process.

Keywords: professional communication, language competence, language culture, applicants of education.